

ПРОЗІРЛИВІСТЬ – ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА СПРАВЖНОСТІ

До книжки «Озноб» Анатолія Шкуліпи, надрукованої 2019 року Василем Лук'яненком у ніжинському видавництві «Орхідея», поверталася неодноразово, залежно від настрою – власного і тим, як він мінявся в нашому суспільстві залежно від тих чи інших подій. І мої висновки лише підсилювалися: поетичні рядки книги – це енергія, яка збагачує смислом любов читачів до рідного краю на «нелегких життєвих дорогах».

В анотації зазначено, що вірші збірки писалися переважно тоді, коли думки кипіли кров'ю – жовтою і блакитною і червоно яріли безвихіддю, як і людське життя. Як результат протиборства почуттів, збірка «Озноб» – це художня історія пробудження й відродження національної гідності під час Помаранчевої революції та Революції Гідності («Євромайдан», «Із помаранчевої віхоли», «З чорного відлуння», «Озноб», «Міраж. 2011», «Не тікайте з України», «Поняття навиворіт»); це оспівування красот пручаївського чорнозему, «рясно скропленого кров'ю і потом» предків («Пручаї», «Доживають віку», «Пручаївські краєвиди», «Швейцарія», «Взаємозв'язок», «Біографія»); це вірші-присвяти, що є маркерами збереження й ретрансляції культурної пам'яті («Із широт величі», «Ювілейно-філологічне», «Куля», «Параліч», «Харків. Університет. 1951», «Останній зойк Василя Стуса», «Монолог перед останньою дорогою», «Каштани») та багато інших тем, у яких ідеться про утвердження національного через осягнення вічного.

А. Шкуліпа у своїх промовистих поезіях передбачив багато подій, які відбувалися та відбуваються, дарма ж раніше вважали тих, хто володів Словом, посередниками між Богом і людьми, провісниками.

Як аргумент, на мій погляд, дуже вагомий, надсилаю короткий матеріал, уміщений мною у ФБ після недавніх подій у селищі Бородянка Київської області:

ЗІТХАЄ БРОНЗА... ЗАСТИГА МОТИВ ЗУХВАЛИХ КУЛЬ...

«Розстріл після смерті» – саме так назвав твір А. Шкуліпа, присвячений історії збереження бюста Кобзаря, в який стріляли енкаведисти.

Прикметно, але події, про які йдеться в поезії, повторилися в селищі Бородянка, де рашисти на початку квітня 2022 року розстріляли пам'ятник Тарасу Шевченку, як і погруддя нашого Пророка багато років тому в петербурзькому Ермітажі:

І вийшов він...

Та хоч куди – герой!

Такий сміливий!..
 Вийняв пістолета –
 І ну гатити...
 Хто із них ізгой?
 Хто геній духу?..
 Він чи тінь поета?

Довкола – стіни...
 Наче цитадель.
 І охорона...
 Мусі не пробратись...
 Стріляє Кремль...
 Від імені земель,
 Які насильно засадив за грати.

Ще й нахабніє...
 Досі ще стріля.
 Хоча, здається, вже й немає Берії.
 Та українська корчиться земля –
 Здрігається в сорочці від імперій.

Приводом для написання вірша «Розстріл після смерті» було повідомлення в газеті «Свобода», що в парламенті з'явилося погруддя Тараса Шевченка, подароване його праправнучкою Вірою Тимошенко, президентом Міжнародного благодійного фонду «Духовна спадщина». Вона врятувала витвір мистецтва, виготовлений з латуні, 1933 року від цілковитого знищення. Бюст з Ермітажу готувалися віддати на переплавку, вона врятувала його у російських вандалів в обмін на родинні діамантові сережки. Результат «розваг» енкаведистів – дев'ятьма кулями пробито погруддя Шевченка. Як і нищення української духовності, добробуту, людяності в наші дні:

Розгاردіях ума.
 І білих плям,
 Які себе не здатні упізнати.
 Не за мільйони нищать – задарма,
 Бо що їм Україна?..
 Як і мати...

А. Шкуліна, очевидно, не міг і подумати: писав про події, що відбувалися десятки років тому в ХХ столітті, а вони стали по-сатанинськи кривавим віддзеркаленням весни 2022 року:

*Хитається – чманіє голова.
Якщо й стоїть, то лиш один...
ШЕВЧЕНКО!
Він кулі переплавив на слова –
Ні щипці не беруть їх, ні обцецьки.*

*Вистояв Кобзар, від строф якого завжди тремтіли «вожді», – вистоїть
Україна!*

Я, як людина, яка вже чимало років викладає історію української літератури у вишах Дніпра (Дніпровський національний університет ім. Олесея Гончара, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»), не раз замислювалася над питанням: хто ж такий – справжній поет?.. Тракувала по-різному, щоразу додаючи якийсь новий сенс. І ось, осмислюючи події, сподіваюсь, останньої російсько-української війни і переживаючи та переосмислюючи численні злочини російської мерзоти на нашій праведній землі, я хочу зазначити, що поет – це передусім людина, яка залишає таку художню розповідь про події минулого, що, коли подібне повторюється уже іншими людьми в сучасному житті, вона, та розповідь, підходить під них повністю. Перечитайте й погодьтеся: складається враження, що слова наче щойно писані: так точно впливають у свіжі події:

Що там свище у вухах?..
Душа
Чи нахабство чужинське?
Доїдає іржа лемеша –
Всюдисушість ординська.

*...Понад світом линяє блакить
Пломеніє любов'ю.
Не снігами звитяга рипить,
А єдиною кров'ю.*

(«Твердь»)

На диво, А. Шкуліпі така прозорливість вдається в багатьох поезіях збірки «Озноб»:

*А Кремль не заспокоїться...
Все мало...
Народами кладе його коса.*

І все тому ж:

*Не видно світу із Кремля нікому,
Допоки Україна перед ним.
(«Міраж. 2011»)*

А яка промовиста характеристика московії в поезії «Протистояння», у якій споконвіку «фальш», «зневага і підступність», ніби написана в наші дні. Адже з року в рік там, де Росія:

*Всуціль – брехня...
Приниження й знуцання...
Куди не глянь – облуда й ворожда.
Якщо не вкрав, то з вечора й до рання
Плюється навсібіч...
Нутро ж – орда!
... Там, де Росія, жди лише погане,
І шок непогамований, і стрес.
... Там, де Росія, брешуть ненабридно
І бовтаються радо у багні.
(«Протистояння»)*

Не виняток – чимало інших творів. У ліриці попередніх книжок – також, що дає підстави говорити про давно окреслену й утверджену систему поглядів автора, систему скрупульозного аналізу різних подій і її художнього втілення у своїх різножанрових творах. Перегляньте хоча б роман у віршах «Берест», де, приміром, у частині «Філософія глуму» він подає сучасну, при чому загартовану у віках, сутність росіян. І така нищівна характеристика – за сімнадцять років до її чергового всесвітнього проявлення на українських землях!

Тож варто підкреслити: як би там не «зітхала бронза і не застигав мотив зухвалих куль», а прозорливість поета у вишуканій художності заслуговує на особливу увагу, оскільки є визначальною ознакою справжності поезії, бо писано не ради красного слівця, а ради істини! Ради того, щоб саме вона торжествувала на цьому світі, а не якісь несусвітні покручі.

Валентина БІЛЯЦЬКА,
*доктор філологічних наук, професор
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»*